

078

**3F og alle de andre
Urafstemning om OK 2007**

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen

maj 2007

ISBN 00-0000-000-0

Employment Relations
Research Centre
Department of Sociology
University of Copenhagen

Forskningscenter for
Arbejdsmarkeds- og
Organisationsstudier
Sociologisk Institut
Københavns Universitet

Øster Farimagsgade 5
DK – 1014 Copenhagen K
Tel: +45 35323299
Fax: +45 35323940
faos@sociology.ku.dk
www.faos.dk

3F og alle de andre

Urafstemning om OK 2007

Hvordan kan flertallet af medlemmer i 11 forbund sige markant ja til et mæglingforslag, som to tredjedele af 3F's medlemmer siger nej til? – Det store nej i 3F kan ses som effekt af forbundets fragmenterede struktur – Der er brug for selvransagelse i LO's største medlemsforbund – Er det muligt at sikre en højere stemmeprocent eller er urafstemninger ved at have overlevet sig selv?

Er det medlemmerne af Fagligt Fælles Forbund, 3F, der har fået langt dårligere resultater af OK 2007 end praktisk talt alle andre? Eller det medlemmerne af de 11 forbund i LO, der stemte ja til overenskomsterne – for manges vedkommende med klar majoritet – meget mindre kritiske og mere autoritetstro, når de bare gør, hvad deres forhandlere siger? Eller er medlemmerne af 3F omvendt gjort af et særligt kritisk stof, der gør, at de i langt mindre grad end andre lønmodtagere har tillid til deres forhandlere?

Spørgsmålene stiller sig i kø, når man skal prøve at forklare den helt ekstraordinære forskel, der er på stemmeafgivningen om mæglingforslaget i 3F sammenlignet med alle de øvrige omfattede LO-forbund. Det kan være svært at forstå, at 62 pct. af 3F's medlemmer, der deltog i afstemningen, vendte tommelfingeren ned, mens eksempelvis 66 pct. af Metals medlemmer, 65 pct. af TIB's medlemmer og 78 pct. af HK's medlemmer stemte ja til det samlede resultat af OK 2007.

SiD-kultur slået igennem i 3F

Hvis vi ser på resultatet fordelt på 3F's grupper, var der et entydigt nej næsten hele vejen rundt. Både industrigruppen, byggegruppen og transportgruppen havde klart nej flertal med næsten to tredjedele af stemmerne. Eneste undtagelse er den private servicegruppe, der med 62 pct. ja-stemmer ligner de øvrige forbund i LO. Men denne gruppes medlemmer kommer stort set alle fra KAD og RBF to af de tre forbund, der er samlet med 3F-fusionen. I de andre grupper er hovedparten fra det gamle SiD. Da netop SiD ofte ved tidligere urafstemninger om mæglingforslag – senest eksempelvis i 2004 – har haft nej-flertal, tyder resultatet på, at det er stemmevaner fra SiD der er slået stærkest igennem i det nye forbund. (Det skal i parentes tilføjes, at også den grønne gruppe havde ja-flertal, men da deres aftaler under OK 2007 omfatter færre end 100 medlemmer, har vi tilladt os at holde dem uden for i denne sammenhæng).

Da SiD medlemsmæssigt udgør hovedparten af 3F er det ikke overraskende, at det nye forbund havde flertal imod ved afstemningen om OK 2007. Men det er overraskende, at flertallet blev så markant. Det skaber et yderligere stemmelmæssigt skel til de øvrige forbund. Og det bliver endnu tydeligere af, at det stort set kun er 3F, der denne gang har stemt nej. Ganske vist gælder det også FOA, som har et mindre antal medlemmer dækket af overenskomster på LO/DA-området, bl.a. en gruppe chauffører. Men alt i alt er det kun godt 1.500 med-

lemmer, hvoraf et lille flertal stemte nej. Det er derfor et så ubetydeligt område, at der kan ses bort fra det. I 2004 var der tre forbund, der stemte nej. Udover SiD gjaldt det også Blik og Rør samt NNF, hvor der endda var en massiv afvisning af resultatet. Det fyldte en del i debatten under OK 2004 og gjorde dermed SiD's nej mindre synligt, selv om tendensen til, at SiD'erne – nu 3F'erne – markant stemmer anderledes end LO-forbundene generelt, faktisk allerede kunne konstateres på dette tidspunkt.

Afstemningen i de fleste forbund i 2007 ligner i hovedtrækkene de positive tilkendegivelser fra 2004, og da 3F er en fusion mellem et "nej-forbund" og to forbund, hvor det har været mere almindeligt, at medlemmerne stemmer ja, skulle man umiddelbart tro, at nej-flertallet denne gang ville blive lidt mindre end de 54 pct. i 2004. I stedet er det med 62 pct. blevet væsentligt større.

Vi skal i det følgende foretage en foreløbig analyse af årsagerne til den særlige stemmeafgivning i 3F. Analysen bygger på de umiddelbart tilgængelige data og vores eksisterende viden om organisations- og aftalesystemets udvikling. En mere dybtgående analyse, som der i høj grad kunne være behov for, vil forudsætte et mere omfattende, selvstændigt undersøgelsesarbejde.

Særlige problemer?

En forklaring kunne være, at det ikke mindst er 3F's medlemmer, som er blevet ramt af de mindre positive sider ved mæglingsforslaget. At der i overenskomstresultaterne altså skulle være særlige problemer set fra en 3F-synsvinkel.

Et af de største kritikpunkter har været, at der ikke er gjort tilstrækkeligt for skifteholdsarbejderne i industrien, og da det er et område med mange 3F-medlemmer, kan det måske forklare en del af nej-stemmerne på dette område. Tilsvarende gælder det på transportområdet, at der var en større gruppe af rutebilschauffører i provinsen, der ikke som ønsket opnåede samme lønniveau som de københavnske buschauffører. Det gav anledning til stor turbulens under forløbet og kan have bidraget til at skabe en negativ stemning generelt, selv om der på transportområdet faktisk blev opnået større stigninger end ved nogen tidligere overenskomstforhandling på normallønssatsen og de forskellige overenskomstmæssige tillæg.

3F dækker en stor del af de lavest lønnede grupper, der samtidig har hårdere arbejdsvilkår end gennemsnittet. Med højkonjunkturen og lønfesten på direktørgangene er der nok derfor ikke mindst i 3F blevet skabt meget høje forventninger til udfaldet af OK 2007. Det forklarer imidlertid ikke, at eksempelvis den store private servicegruppe, der vel i høj grad må siges at tilhøre de dårligst stillede på LO/DA-området, alligevel massivt stemte ja til resultatet. Det var forhandlernes vurdering i denne gruppe, at der faktisk blev opnået meget flotte resultater ikke mindst for deres lavtlønnede medlemmer. De lå på linie med de øvrige gruppers forhandlere og forbundsledelsen i 3F, når overenskomstresultatet blev præsenteret som det bedste i mange år. Forskellen var blot, at servicegruppens medlemmer fulgte deres forhandlere, mens medlemmerne i de tre store grupper – byggeri, industri og transport – gik imod deres forhandlers anbefaling.

Hvis vi vurderer afstemningen på to af de store overenskomstområder, er det på tilsvarende måde vanskeligt at forklare skellet mellem forbundene. I industrien var også mange Metal-folk utilfredse med resultaterne for ansatte på skiftehold, men ud fra en samlet vurdering besluttede 65 pct. af Metals stemmende medlemmer sig for at sige ja. Præcist den omvendte stemmeafgivning af resultatet i 3F's industrigruppe, hvor 65 pct. var imod.

Inden for byggeriet var 64 pct. af 3F's medlemmer imod. Måske fordi minilønssatsen ikke var hævet så meget, at det kunne have fungeret som et værn mod løntrykkere fra Østeuropa, og måske fordi der heller ikke derudover var opnået tilstrækkeligt gode instrumenter til at kontrollere østarbejderne. Men TIB'erne har jo samme problem, og her var det omvendt 65 pct., der ud fra en samlet vurdering sagde ja.

Opsamlende kan det derfor fastslås, at det simpelthen er vanskeligt i overenskomstresultaterne at finde objektive grunde til, at 3F'erne i den grad stemmer anderledes end deres kolleger i de andre forbund. Det er specielt vanskeligt at forklare, når det på baggrund af en analyse af overenskomstresultatet foretaget af LO bliver fastslået, at det samlet set er den mest solidariske overenskomstløsning i mange år, dvs. en løsning der særligt tager hensyn til de lavest lønnede.

Bedste resultat siden 1991

Når overenskomstresultatet vurderes udefra af økonomer og arbejdsmarkedsforskere har det været typisk, at forligene entydigt er blevet karakteriseret som særdeles gunstige for lønmodtagerne. Mange økonomer vil sikkert sige, at det er blevet for dyrt. Poul Erik Skov Christensen overdrev nok en smule, da han udtalte, at det var den bedste overenskomst i hans tid. Det holder, hvis det gælder hans tid som forbundsformand, men ellers slog han selv alle tiders rekord i 1991, hvor arbejdsmarkedspension blev introduceret. Men siden 1991 kan det være svært at finde resultater, der med hensyn til reformer og lønstigninger kan måle sig med forligene i år. OK 2007 er blevet afsluttet med en reformoverenskomst, der indeholder en række nyskabelser på velfærdsområdet, samtidig med at der er givet favorable lønstigninger på normallønsområdet.

Hvis denne bedømmelse holder, kan konklusionen kun være, at der må være noget andet på spil end blot en nøgtern bedømmelse af resultaterne, når medlemmerne i 3F beslutter sig til, hvordan de vil stemme. For at finde den dybere forklaring på forskellen, må man vurdere de særlige karakteristika ved 3F (og førhen SiD) sammenlignet med andre forbund.

Fragmenteret organisationsopbygning

3F er i langt højere grad end andre forbund præget af en fragmenteret organisationsopbygning, hvor der ikke alene er en række relativt selvstændig og overenskomstmæssigt set uafhængige grupper med en forbundsledelse som overbygning, men samtidig er en lokalstruktur præget af afdelinger, der i egen selvforståelse er på det nærmest autonome enheder. Det betyder, at medlemmerne i højere grad stemmer ud fra de anbefalinger, der gives i de lokale afdelinger, end ud fra anbefalingerne fra de gruppeformænd, der har gennemført forhandlingerne, eller fra forbundsledelsen.

Indtil slutningen af 1970'erne var det – trods gruppedelingen – forbundets samlede ledelse med forbundsformanden i spidsen, der spillede hovedrollen i overenskomstforhandlingerne. Det var dengang forhandlingerne foregik centralt mellem LO og DA om de generelle krav. Og her var arbejdsmændenes formand en afgørende magtfaktor i LO's snævre forhandlingsudvalg i et med- og modspil med formanden for Metal og til tider HK.

Med decentraliseringen af forhandlingerne til sektorniveau, der efter en vis zigzag-kurs i 1980'erne for alvor slog igennem fra 1991, blev kontrollen over overenskomstforhandlingerne forskubbet til gruppeformændene. Dermed er det blevet vanskeligt at skabe en samlet linie i organisationen.

Forbundet har siden søgt at skabe en vis sammenhæng bl.a. ved at lade repræsentantskabet vedtage samlede overenskomstkraav. Selv om denne liste måske de seneste runder har været noget mere afdæmpet end tidligere, har den dog i høj grad karakter af en bruttoliste, som det vil være helt urealistisk at få gennemført som helhed. Der foregår ikke reelle diskussioner, der kan føre til en prioritering af kravene og dermed bidrage til at skabe et realistisk forventningsniveau. Denne prioritering foregår i stedet i de enkelte grupper. De resultater, der kommer ud af forhandlingerne, bliver alligevel også målt med forbundets samlede kravliste, og det kan ikke undgå at føre til skuffede forventninger. Det har til tider ført til situationer, hvor der i hvert fald internt i forbundet var et tydeligt misforhold mellem forbundsformanden og gruppeformændene i vurderingen af de opnåede resultater.

Der har over tid udviklet sig en kritisk organisationskultur, som har ført til, at det i det tidligere SiD var almindeligt, at medlemmerne samlet set stemte nej ved urafstemningerne om mæglingforslag. Da disse stemmer er indgået i den sammenkædede afstemning om et samlet mæglingforslag har det aldrig haft direkte konsekvenser. De fleste af de øvrige forbund har haft en hovedvægt af ja-stemmer, og derfor er det i næsten alle tilfælde – bortset fra Storkonflikten i 1998 – alligevel endt med en samlet godkendelse. Hvis der havde været en direkte konsekvens af denne nej-kultur i SiD, er det sandsynligt, at stemmeafgivningen havde antaget et andet mønster. Det er tvivlsomt om flertallet af SiD-medlemmerne havde været parat til at kaste forbundet ud i en konflikt gentagne gange – nærmest uanset resultatet af overenskomstforhandlingerne.

SiD's gratis protestafstemning er nu blevet overført til 3F, hvor de meget færre, men til gengæld også stærkere afdelinger, fortsat i stor udstrækning anlægger en kritisk linie, når der skal tages stilling til mæglingforslag. Der er i dag i 3F 78 afdelinger mod mere end 300 til sammen i det gamle SiD og KAD. Det skal med i billedet, at der er stor forskel afdelingerne imellem. Således har faktisk 33 afdelinger et ja-flertal, mens der er blevet sagt nej i 45 afdelinger. Blandt de sidste er der flere af de store afdelinger, og dermed øges nej-flertallet. Det er også her, man finder en række af de lokale fagforeninger, som står i spidsen for kampagnen mod overenskomstresultatet.

Disse afdelingers og medlemmers demokratiske ret til at deltage og sige nej, hvis det er det, de ønsker, skal ikke anfægtes. Det kan i høj grad være udtryk for en sund kritisk stillingtagen ikke blot at følge, hvad forhandlerne anbefaler. Men når der tegner sig et mønster, hvor hardhitterne på nej-fronten aldrig har

sagt ja til et mæglingsforslag – måske bortset fra OK 2000 med den sjette ferieuge og opbygningen af arbejdsmarkedspension til 9 pct. – så er det alligevel et problem.

Det er her man finder kernen i fagbevægelsens venstrefløj, men andre forbund må også siges at ligge til venstre på en sådan politisk skala, uden at det fører til samme stemmemønster. Det gælder fx NNF. Her var der i 2004 en tårnhøj nej-procent på 94. NNF'erne følte sig kørt over, fordi de ikke selv havde indgået et forlig, men var blevet samlet op af mæglingsforslaget. Derfor stemte medlemmerne nej på forhandlerens anbefaling. I år har NNF selv forhandlet forligene på plads, og resultaterne er derfor anbefalet af forbundsledelsen. Udfaldet var et klart ja med 64 pct. af de afgivne stemmer og en stemmeprocent på næsten trefjerdedel eller stort set på samme niveau som i 2004.

NNF's afstemninger i 2004 og 2007 er udtryk for den stærke interne sammenhængskraft i dette forbund, mens udfaldet i SiD i 2004 og i 3F i 2007 er effekten af en langt større, mere sammensat og dermed også meget mere fragmenteret faglig organisation.

Pragmatismen kobles fra

Hvis vi ser bort fra de mere politisk prægede relationer mellem afdelinger og forbund i 3F, som de typisk kommer til udtryk i overenskomstsituationerne, kan der konstateres en række fælles kendetegn mellem på den ene side gruppernes måde at agere på og på den anden side afdelingernes håndtering af det lokale faglige arbejde. Både i grupperne og i afdelingerne går man efter at skaffe medlemmerne de bedst mulige vilkår, men man handler ud fra en pragmatisk vurdering af, hvad der er det mulige resultat i de givne situationer. 3F i Horsens er jo ikke en organisation, der bare svinger med de røde faner og venter på den røde revolution. Der bliver ført et effektivt dagligt arbejde for at forsvare medlemmernes interesse. Men det kan virke som om, at denne pragmatisme, der generelt er et kendetegn ved den danske fagbevægelse, bliver sat til side i mange af afdelingerne, når man skal vurdere de resultater, som forbundet i København har opnået ved overenskomstforhandlingerne.

Vi har i anden sammenhæng anvendt betegnelsen *realismeparadokset* for det særlige fænomen, at lokale fagforeninger har forskellige standarder i forhold til deres egen virksomhed og forbundets aktiviteter. Lokalt føres en pragmatisk og resultatorienteret kurs, men når forhandlerne i København anvender samme metode bliver de beskyldt for udsalg af medlemmernes interesser.

Den samme afkobling af pragmatismen ser man i meget mindre udstrækning i de andre LO-forbund, hvor der derfor også i højere grad er tradition for, at afdelingerne og medlemmerne følger forhandlerens anbefalinger. Der findes ikke det samme politiske magtspil mellem afdelinger og forbund/grupper, der er så udpræget i 3F – som en arv fra det gamle SiD. Der er ingen tvivl om, at afdelingernes egen selvforståelse som suveræne enheder, bidrager til dette spil i overenskomstsituationerne og dermed til traditionen med et samlet nej-flertal i SiD/3F. Der synes i høj grad at være brug for selvransagelse i 3F, hvis det skal blive muligt at udvikle en sammenhængskraft mellem forbundets forskellige

niveauer – og helst på en måde så styrken ved de suveræne afdelinger: det stærke lokale demokrati og nærheden til medlemmerne, kan bevares.

Urafstemningernes fremtid?

Resultatet af urafstemningen om mæglingforslaget har endnu engang rejst diskussionen om denne afstemningsforms værdi, når det er langt under halvdelen af medlemmerne, der deltager. Denne gang nåede man på LO-området 37,1 pct., dvs. praktisk talt det samme niveau som i 2004, hvor stemmeprocenten sluttede på 37,2.

En af årsagerne til den relativt lave tilslutning er, at overenskomstforhandlinger er en meget langstrakt og kompleks proces, der ender med, at alle overenskomster smides ned i den samme gryde, selv om der på en række områder, kan være store forskelle imellem dem. Der går op imod et par måneder fra det første forlig indgås, til afstemningen sættes i gang og det øger heller ikke ligefrem interessen.

Opdelingen af LO/DA-området i de to lønsystemer normalløns- og minimallønsområdet gør det heller ikke lettere. For de 85 pct., der er omfattet af minimallønsaftaler, og hvor lønnen derfor forhandles i virksomhederne, kan det være svært at forstå, at den ene procent, der bliver opnået ved det centrale forhandlingsbord, er et tilstrækkeligt godt resultat. Deres levevilkår bliver først og fremmest sikret gennem tillidsrepræsentanternes efterfølgende lønforhandlinger i virksomhederne, og det gør overenskomstforhandlingerne til noget mindre interessant. Selv om forhandlerne forsøger med forskellige velfærdsgoder at gøre det attraktivt for medlemmerne, kan det ikke lave om på, at det kun er mellem en fjerdedel og en tredjedel af det samlede resultat, der forhandles med sektoroverenskomsten. Resten ordnes lokalt.

Omvendt er der på normallønsområdet meget stærk fokus på lønstigningerne, fordi det ikke her er en formaliseret del af overenskomsterne, at der forhandles lønstigninger lokalt. Arbejdsgiverne forsøger at holde lønstigningerne nede med henvisning til, at der faktisk også på normallønsområderne foregår en løn-glidning i virksomhederne. Op imod 20 pct. af lønstigningerne kan tilskrives lokale forbedringer, som ikke har med de overenskomstsatsede satsstigninger at gøre. Normallønssystemet er ikke så stift, som det har været.

Disse modsatte synspunkter skaber et sejtrækkeri, før et forlig kan forhandles hjem. Det fører til frustrationer og en faldende interesse, som synes både at føre til flere nej-stemmer og en faldende deltagelse i urafstemningen.

Nogle vil mene, at det nuværende system er ved at have overlevet sig selv, og at det vil blive afskaffet på sigt, hvis det ikke lykkes at få stemmeprocenten bragt i vejret. Men det skal huskes, at det gennem urafstemningsinstitutionen trods alt er meget store medlemsgrupper, der involveres i beslutningerne, og at det giver overenskomsterne en større demokratisk legitimitet end i lande, hvor der stemmes i kompetente forsamlinger.

Når man ser på resultaterne gennem overenskomstsystemets historie, er det også en kendsgerning, at stemmedeltagelsen øges kraftigt i situationer, hvor der blandt medlemmerne er en generel utilfredshed med forhandlingsforløbet og de opnåede resultater. Det er derigennem, at der tilbagevendende bliver storkon-

flikt på arbejdsmarkedet. Heri ligger en væsentlig demokratisk garanti for medlemmerne. Og derfor tror vi også, at urafstemningerne stadig har en fremtid. (Vi har nærmere diskuteret urafstemningsprincippet i en artikel efter OK 2004. Den kan ses i FAOS Forskningsnotat nr. 47, der kan downloades fra vores hjemmeside, www.faos.dk).

Mulighed for større deltagelse

Stemmeprocenten i 3F ligger med 40 pct. over gennemsnittet ved afstemningen i 2007, hvor den tidligere i SiD typisk var et stykke under. Det kan ikke alene forklares med, at KAD – med traditionelt højere stemmedeltagelse – nu er en del af 3F. Det er tilsyneladende lykkedes for 3F – ikke mindst gennem indførelse af en vidtgående mulighed for at stemme elektronisk – at få flere medlemmer til at stemme. Udbredelsen af sådanne metoder synes således sammen med forbedret informationsvirksomhed stadig at give mulighed for i de næste runder at få procenterne højere op.

Efter OK 2004 gennemførte vi i FAOS en undersøgelse af et repræsentativt udvalg af medlemmer, som ikke havde deltaget i urafstemningen. Denne undersøgelse viste netop et potentiale i form af en stor gruppe medlemmer, der havde en positiv grundholdning til fagbevægelsen og også tidligere havde stemt. (Se nærmere om denne undersøgelse i FAOS Forskningsnotat nr. 52, der kan downloades fra www.faos.dk).

Nej-kampagnen har været ude med mere drastiske forslag til sikring af en højere stemmedeltagelse. Dels bør man ophæve sammenkædningen, så der i stedet stemmes om de enkelte overenskomster hver for sig, dels bør man fjerne 25 pct. reglen, så der ikke er noget krav om kvalificeret majoritet, hvis stemmeprocenten ikke når op på 40 pct. eller mere. Problemet er blot, at sådanne forslag næppe lader sig realisere i den virkelige verden.

Svært at fjerne sammenkædning

Sammenkædningen er nærmest en integreret del af den danske model, og det er ikke mindst arbejdsgiverne, som har holdt fast ved princippet om, at enten når alle en ny overenskomst eller også kommer alle i konflikt. I et relativt lille og gennemsigtigt arbejdsmarked som det danske er de forskellige områder og sektorer også tæt forbundne. Selv om sammenkædningen blev fjernet ville det sandsynlige udfald blive, at man alligevel endte i en storkonflikt, hvis et eller to af de større overenskomstråder skulle stemme nej. Fx ville en transportkonflikt utvivlsomt blive mødt med sympativarssler på andre områder, så konflikten hurtigt ville brede sig.

En løbende afstemning om de enkelte forlig kunne derfor let ende med endnu mere komplekse overenskomstrunder, hvor nogle områder ville stemme nej og derefter blive underlagt et stærkt pres i bestræbelserne på at undgå en storkonflikt. Eller også ville store grupper, som havde sagt ja til deres egne overenskomstresultater, alligevel blive sendt ud i en storkonflikt. Et udfald, der ville skabe endnu store frustrationer blandt større medlemsgrupper end det nuværende system.

Argumentationen mod sammenkædning går mest på, at det er udemokratisk, at et stort forbund, hvor næsten to tredjedele af medlemmerne har sagt nej, alli-

gevel de næste tre år bliver påtvunget den aftale, de har forkastet. Nu skal det huskes, at det ikke vil være praktisk muligt eller demokratisk rimeligt, at foretage afstemningen på den måde, at det enkelte forbund som helhed kunne etablere en konflikt, hvis medlemmerne havde sagt nej. 3F har – som det er fremgået – medlemmer i de fleste sektorer og er derfor også part i en lang række overenskomster. En del af disse overenskomster omfatter også direkte eller indirekte andre forbund, og det ville ikke være rimeligt, hvis 3F's industrigruppe kunne gå i konflikt, fordi 65 pct. af medlemmerne har sagt nej, når de øvrige forbund i den fælles industroverenskomst mellem CO-industri og DI lige så entydigt har stemt ja, så der samlet er et ja-flertal for denne overenskomst.

Alternativet til sammenkædningen er således en opdeling i overenskomstmæssige hovedområder, og hvis en sådan opdeling havde været gældende under afstemningen af mæglingsforslaget i år, så ville det for hovedparten af 3F's medlemmer ikke have ændret ved situationen. Som nævnt var industriforliget gået igennem på trods af 3F'ernes massive modstand. Det er lidt vanskeligere at gøre det samme op i bygge- og anlægssektoren. Ganske vist foregår der en stærk koordination via BAT-kartellet, men formelt er det stadig opdeltede overenskomster med de enkelte forbund. Hovedaktøren på arbejdsgiversiden er her Dansk Byggeri, og hvis vi ser på afstemningen i år for de overenskomster, som er indgået mellem Dansk Byggeri på den ene side og 3F, TIB m.fl. på den anden side, så var der faktisk også her et samlet ja-flertal.

Dermed ville det alene være på transportområdet, at 3F's nej ville få en effekt. Hvis vi ser på de historiske erfaringer, så blev der ved den eneste gruppeopdelte urafstemning, der er gennemført, tilbage i 1961, konflikt på transportområdet. Dengang førte det til et nyt mæglingsforslag med en marginal forbedring af lønstigningerne. Det blev forkastet af arbejdsgiverne og vedtaget af lønmodtagerne og derefter ved et politisk indgreb ophøjet til lov. Et sådant udfald med en meget begrænset forbedring efter en konflikt på et enkeltområde kan ikke udelukkes, hvis der igen blev tale om en afstemning uden den nuværende fuldstændige sammenkædning. Mere sandsynligt ville det dog være, at en transportkonflikt ville blive udvidet med sympativarbler, så resultatet alligevel ville blive en storkonflikt. Og i givet fald ville et relativt hurtigt gennemført politisk indgreb være det sandsynlige scenario.

En opdeling af urafstemningen på overenskomstområder vil selvfølgelig for utilfredse medlemsgrupper blive vurderet som en forbedring af deres demokratiske muligheder for at markere deres modstand gennem en konflikt. Bagsiden af medaljen er, at det næppe ville kunne undgås, at andre og mere positive medlemsgrupper ville blive trukket ind i en konflikt. Situationen ville derefter blive, at det flertal af de samlede medlemmer på LO/DA-området, som havde accepteret de indgåede forlig, alligevel ville blive påtvunget en konflikt af et mindretal på et enkeltområde. Og heri kan også siges at ligge et demokratisk problem.

Der er ingen lette løsninger på spørgsmålet om urafstemninger og medlemmernes demokratiske rettigheder. På grund af arbejdsgivernes strategiske linie og den tætte sammenhæng på det danske arbejdsmarked er det vanskeligt at

ændre ved det eksisterende system med en samlet afstemning uden at skabe utilsigtede negative konsekvenser.

Fortsat krav om kvalificeret majoritet

Afskaffelsen af 25 pct. reglen vil efter al sandsynlighed blive mødt med markant modstand fra arbejdsgivernes side, og da ændringer i forligsmandsloven som absolut hovedregel forudsætter forudgående enighed mellem LO og DA, er der ikke større udsigt til, at dette forslag kan realiseres. Arbejdsgivernes argument er, at det ikke kan være meningen at et relativt lille mindretal af LO-forbundenes medlemmer skal kunne kaste landet ud i en storkonflikt. Hvis der virkelig er så omfattende en utilfredshed, så er det mindste man kan forlange, at medlemmerne møder op og tilkendegiver denne utilfredshed.

Det er en forståelig argumentation, men spørgsmålet er selvfølgelig om urafstemningsinstitutionen i sin nuværende form vil kunne overleve, hvis der i en afstemning med en stemmeprocent under de 40 pct. skulle vise sig et flertal imod, der blot ikke var stort nok til at udgøre de krævede 25 pct. af de stemmeberettigede medlemmer.

Indtil OK97, hvor den nuværende 25 pct. regel trådte i anvendelse første gang, var der endnu skrappe krav om kvalificeret majoritet. Dengang skulle et nej-flertal samtidig udgøre 35 pct. af de stemmeberettigede medlemmer for at kunne føre til et mæglingsforslags forkastelse. Da stemmeprocenten på det tidspunkt typisk lå omkring en tredjedel, var man altså nået den groteske situation, at mæglingsforslaget ville blive godkendt selv om alle deltagende medlemmer stemte nej.

Derfor måtte DA nødtvunget acceptere en opblødning af reglerne med indførelsen af den såkaldte 25 pct. regel, da det blev krævet af LO. Resultatet blev en stigning i stemmeprocenten ved de efterfølgende urafstemninger til over 40 pct. Men denne midlertidige forbedring er i de sidste runder blevet afløst af et nyt tilbagefald til det nævnte niveau på 37 pct. Med dette niveau i stemmedeltagelsen kan et nej-flertal kun føre til forkastelse af mæglingsforslaget, hvis 68 pct. af de deltagende går imod resultatet. Så opfyldes lige præcist kravet om, at nej-flertallet skal udgøre 25 pct. af de stemmeberettigede. Det er selvfølgelig meget vanskeligt at opnå et så massivt nej, og det er sandsynligt, at det i sig selv medvirker til at styrke stemningen af, at det hele er afgjort på forhånd, og at man derfor lige så godt kan lade være med at stemme.

Det skal fastslås, at det er en teoretisk argumentation, fordi det ikke er særligt sandsynligt med et nej-flertal, når stemmeprocenten er på så lavt et niveau. En ændring vil formentlig derfor kun komme på tale, hvis situationen skulle udvikle sig, så stemmedeltagelsen falder yderligere til et niveau omkring de 25 pct. Så ville man være tilbage til situationen under 35 pct. reglen, hvor det slet ikke kunne lade sig gøre at nedstemme et mæglingsforslag. Og hvorfor skal man så gennemføre sådanne afstemninger?

Udfaldet i 2007 er et udtryk for generel tilfredshed blandt medlemmerne med overenskomstresultatet. Skulle dette billede ændre sig i en af de næste runder, så tyder erfaringerne – bl.a. fra Storkonflikten i 1998 – på, at det også vil bringe langt flere medlemmer af hus. Og så vil der overhovedet ikke være noget

problem med 25 pct. reglen. I realiteternes verden synes der at være en direkte sammenhæng mellem et nej-flertal blandt lønmodtagerne og høj stemmedeltagelse, og derfor er der ikke nogen reel baggrund for at ændre de nuværende regler om kvalificeret majoritet.

Jesper Due og Jørgen Steen Madsen er begge professorer, fil. dr., ved FAOS, Forskningscenter for Arbejdsmarkeds- og Organisationsstudier, Sociologisk Institut, Københavns Universitet

FAOS

03.05.07